

INNSPILL TIL REGJERINGENS STRATEGI FOR BIOØKONOMI

Næringsklyngen Fremtidsmat – mat for bedre helse vil oppfordre regjeringen til å se på feltet som ligger i skjæringspunktet mellom mat og helse som et viktig og selvstendig innovasjonsområde innen den fremvoksende Bioøkonomien.

INVITASJON TIL INNSPILL

Departementene som deltar i arbeidet med å utvikle en strategi for bioøkonomi har gitt uttrykk for at de ønsker seg innspill på sektorovergripende nivå, blant annet på hvordan en helhetlig kompetansebase med et samspill på tvers av sektorer, fag og verdikjeder kan utvikles.

ET SELVSTENDIG INNOVASJONSOMRÅDE

Mat for bedre helse er et innovasjonsområdet som er fullt av store utfordringer, og en rekke av dem kan ikke løses uten offentlig medvirkning. Grunnene til dette er blant annet at

- reguleringen av markedsføring og informasjon om næringsinnhold og helseeffekter knyttet til mat og drikke er et offentlig ansvar,
- forebyggende helsetiltak er et viktig offentlig anliggende, som ikke minst er begrunnet i mulighetene for å redusere totalkostnadene i helsesektoren, at
- helsesektoren i hovedsak er en offentlig sektor og
- at aktivitetene i landbasert matproduksjon er styrt av offentlige insentiver og subsidier og – ikke minst – at
- det i dag ikke finnes gode nok markedsmekanismer som kan stimulerer til produksjon av helsefremmede mat i det omfang og med den kvalitet vi har behov for i et helseperspektiv.

Vi vil argumentere for at et sektorovergripende innovasjonsområde som mat og helse trenger en selvstendig struktur, et innovasjonssystem som er konstruert for en langt mer intens samhandling mellom ulike aktører enn hva tilfellet er i dag.

BEHOV FOR ANALYSE OG TILTAK FOR UTVIKLING AV EN INNOVASJONSSTRUKTUR

Vi vil derfor fremme et konkret forslag om at det gjennomføres en analyse og vurdering av hvilke tiltak som må iverksettes for å utvikle en fullverdig innovasjonsstruktur innen dette feltet. En slik fullverdig struktur vil innbefatte medvirkning fra det offentlige virkemiddelapparatet, universitet, høyskole og andre forskningsmiljø, næringsliv, investorer og grundere. Erfaringer fra en rekke satsinger for å etablere innovasjonssystemer viser at

bare når disse kreftene kan samvirke, i de fleste tilfelle gjennom etablering av en felles arena for samhandling, kan det forventes varige resultater av høy kvalitet og stort omfang.

Vi vil blant annet anse det som naturlig at det i en slik analyse også vurderes om midler til å etablere og drive en næringsklynge med en inkubator for mat og helse i i et partnerskap med private investorer og forskingsmiljøer kan bidra til å etablere en slik fullverdig struktur.

Vi ber om at det vurderes å gjennomføre sektorovergripende tiltak som samtidig både kan virke som et bioøkonomitiltak og et tiltak innen området forebyggende helsearbeid. Kosthold er en av de viktigste sykdomsforebyggende faktorene og fremstår som et naturlig satsingsområde som derfor vil kunne innta en sentral plass i fremtidens helsefremmende arbeid. Helsefremmende tiltak i næringsmiddelindustrien kan – i tillegg til å sikre trygg mat - med fordel rettes mot å forsterke innholdet av helsefremmende stoffer i maten og forsterke helsekompetansen i næringsmiddelindustrien.

KONKRETE ENKELTTILTAK

Strukturelle grep.

Utviklingen av en sektorovergripende strategi for bioøkonomien gir en god mulighet til å gjennomføre en analyse og utredning av hvordan de strukturer som regulerer både landbruksproduksjon og omsetning av landbruksvarer kan revurderes og oppdateres. Dette arbeidet bør innebære en vurdering av hvordan en omforming av eksisterende strukturer og bruk av offentlige midler kan forbedres slik at en bedret profitabiliteten knyttet til fremstilling av helsefremmende mat med lavt forbruk energiforbruk kan stimuleres. Dette kan også bidra til at det tradisjonelle landbruket kan få nye næringsmuligheter. Basert på signaler fra markedet bør det også vurderes om en forbrukernær holdning tilsier at tiltak som kan fremme kortreist mat med høy helsekvalitet bør iverksettes.

Plantebasert kost som satsingsområde

Det har så langt av svært naturlige grunner vært fokusert mye på biomarin sektor og forproduksjon i arbeidet med anvendelse av ny kunnskap og nye metoder ved forbedringer av verdikjedene i landbruk, fiskeri og næringsmiddelindustri. Det er naturlig at dette videreføres med stor tyngde i bioøkonomiprogrammet. Samtidig foreligger det en entydig konsensus som tilsier at det fra politisk hold bør iverksettes tiltak som medvirker til at både produksjon og forbruk av plantebasert næring økes. En dobling av forbruket av frukt, grønnsaker, bær, knoller, nøtter og røtter kan gi resultater både i form av et lavere ressursforbruk i mat- og drikkevareproduksjonen og redusere forekomsten av kroniske sykdommer kraftig. Det foreligger en klar konsensus i forskningen som underbygger en slik vurdering og målsetting.

Utnyttelse av verdier i restråstoff

Hva kan gjøres for å redusere svinn i produksjonskjeden ved å utnytte restråstoff på nye måter? De næringsstoffer som kan gjenvinnes representerer store verdier. Eksempelvis er det gjort lite for å ta vare på mikronæringsstoffene – de fleste av disse er antioksidanter av typen polyfenoler - ved plantebasert produksjon av mat- og drikkevarer. Store deler av disse verdiene går i dag til spille eller anvendes som for. Gjennom investeringer i nye ekstraksjonsmetoder kan det utvikles høyverdige produkter som kan finne globale markeder .

Teknologier for utnyttelse av restråstoff

Teknologier som kan bidra til å øke uttaket av mikronæringsstoffer fra restråstoff i de ulike deler av næringsmiddelproduksjonene er i kontinuerlig utvikling. I et relativt lite land som Norge, vil det være behov for å overføre slik teknologi fra utlandet. Deler av denne teknologien er ennå ikke på plass i norsk næringsmiddelindustri, eksempelvis er det svært begrenset kunnskap om superkritisk CO₂ ekstrahering i Norge. Det kan også registreres også et behov for utvikling av kompetanse innen enzymteknologier som kan øke uttaket av mikronæringsstoffer som er bundet i kolloidale strukturer i planter. Tiltak som fremmer import av ekstraksjonsteknologier bør opprettholdes og styrkes, til bruk i behandlingen av restråstoff fra biomarint område, kjøttproduksjon og plantebasert produksjon.

Småskala industri

I den andre enden av skalaen kan det registreres et behov for å tilrettelegge for utvikling av lokale verdikjeder. Disse kan i enkelte tilfelle være basert på foredlingsarbeid som har som målsetting å optimalisere næringsinnholdet i maten som produseres. Erfaringene fra mat- og drikkevaremarkedet er at det foreligger en stor betalingsvilje for produkter som har full sporbarhet og et høyt og dokumentert innhold av etterspurte næringsstoffer.

Partnerskap for sunn og trygg mat.

De sektorovergripende utfordringene vi står overfor i den norske virkeligheten er først og fremst knyttet til feilernæring og treghet i markedstilpasningen i næringsmiddelkjeden – delvis forårsaket av suboptimale strukturer som er bygget på foreldede målsettinger og kunnskap og opprettholdt gjennom mangel på politisk handlekraft og reformkapasitet. Næringsmiddelindustrien ønsker seg en struktur som gjør det enkelt og lønnsomt å produsere sunn og trygg mat i tråd med forbrukernes interesser, og det er behov for et partnerskap mellom offentlig og privat sektor for å få dette på plass.

SEKTOROVERGRIPENDE TILTAK FOR FORSKNING OG UTVIKLING

Vi ser det som ønskelig at konkrete tiltak som kan stimulere til en styrket forskningsinnsats som nyttiggjøres gjennom investeringer i kommersielle satsinger også vurderes. Det er et klart behov for å utvide forskningsinnsatsen som basis for det kommersielle utviklingsarbeidet innen næringsmiddelområdet, men også å legge direkte til rette for investeringer i ny næringsutvikling i sektoren.

Det er en sterk tendens til at de ulike forskningsmiljøene i fagområdet mat for bedre helse i dag har begrenset kontakt med hverandre. Næringsmiddelforskning og helseforskning bedrives i de fleste tilfelle i miljøer som ikke er i løpende kontakt. Noen av unntakene fra dette er de få og relativt små forskningsmiljøene som finnes for ernæringsforskning ved universitet og høyskoler og enkelte frittstående institutt. Det er et stort potensiale for økt kontakt mellom disse miljøene og næringsmiddelindustrien, og ikke minst for nyetablering av virksomheter med basis i resultatene fra en forskningsfront som rykker raskt fremover. Etablering av en permanent arena som sikrer en slik løpende kontakt og informasjonsutveksling vil på sikt kunne bidra til vekst og sysselsetting, også gjennom eksport av innovative matvareprodukter fra Norge, på linje med suksessene som vi har sett i oppdrettsnæringen.

For styringsgruppen i næringsklyngen Fremtidsmat – mat for bedre helse

Ole Peter Nordby

13. august 2015